

Віталій ЛЯСКА

ЛИСА ГОРА НА ГОЛИХ ГОРАХ (ПРИЧИНОК ДО ТОПОНІМІЧНОГО ЛАНДШАФТУ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО ПОГРАНИЧЧЯ В ДОБУ РОМАНОВИЧІВ)

Сучасні студії над історичною географією Галицько-Волинської держави, попри традиційну увагу дослідницьких кіл, часто мають поверховий характер й нерідко виступають як довідкові видання, не обтяжені глибоким міждисциплінарним аналізом. Такі тенденції спричинені, насамперед, тим, що географічна номенклатура на сторінках літописів відображена доволі скупо та фрагментарно. Недарма відомий західноукраїнський історик Мирон Кордуба з сумом констатував, що “...літописи дуже мало звертали на географічні та територіяльні справи і розкинені у них випадкові згадки та замітки зовсім не дають підстави до бодай приблизної, хоч би й дуже загальної реконструкції”¹. Утім, така невтішна ситуація має стати каталізатором для спрямування історичної географії на пограниччя наук, де спільні зусилля історії, географії, археології, топоніміки та суміжних дисциплін будуть надійним фундаментом відтворення поселенського простору княжої доби.

Опираючись на таке методологічне підґрунтя, у пропонованому тексті ми спробували проаналізувати територіальне тло достатньо непримітного літописного сюжету: “Мьстиславоу... приде на Лысоую Гору”². Хронологія цієї військової виправи галицького князя доволі неоднозначна, позаяк Михайло Грушевський та Володимир Пашуто датували її 1224 р.³, натомість Микола Котляр припускав, що ця подія відбулася 1225 р.⁴. Стосовно локалізації Лисої гори, то її пошуки зосередилися поблизу містечка Тарногора на річці Вепр⁵, або ж привели до ототожнення цього ороніму з Лисогірським пасмом Свентокшіських

¹ Кордуба М. Західне пограниччя Галицької держави між Карпатами та долішнім Сяном // Записки наукового товариства імені Шевченка (далі – ЗНТШ). – Львів, 1925. – Т. 138–140: Праці історично-філософської секції. – С. 161.

² Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей (далі – ПСРЛ). – Санкт-Петербург, 1908. – Т. 2. – Стб. 745.

³ Грушевський М. Хронологія подій Галицько-Волинської літописи // ЗНТШ. –

Львів, 1901. – Т. 41: Праці історично-філософської секції. – С. 20; Пашуто В. Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. – Москва, 1950. – С. 205.

⁴ Галицько-Волинський літопис: Дослідження. Текст. Коментар / Редактор М. Ф. Котляр. – Київ, 2002. – С. 194.

⁵ Зубрицький Д. Історія древняго Галичско-Русского княжества. – Львовь, 1855. – Ч. 3. – С. 97; Барсов Н. П. Матеріали для историко-географического словаря России. – Вильна, 1865. – С. 118.

гір у Малопольщі⁶. Чи не єдиним підмурівком для вказаних дослідницьких рефлексій стала присутність Любачева в описі цієї військової кампанії. Маючи такий доволі хиткий пункт опори, дослідники намагалися будь-якою ціною віднайти відповідний топонімічний ландшафт навколо неї, жертвуючи водночас територіальним контекстом літописного повідомлення. Проте докладний розгляд перебігу військової кампанії 1224/1225 р. не залишає жодних сумнівів щодо помилковості вказаних варіантів локалізації Лисої гори. Для того, аби аргументувати нашу позицію, проаналізуємо окреслену проблему *ad fontes*.

Основу для літописного сюжету про Лису гору заклали суперечності між Мстиславом Мстиславичем Удатним та Данилом і Васильком Романовичами, які інспірував давній недруг останніх – Олександр Всеволодович, “...враждоу имѣаше ко своима братома Романовичема”⁷. Аби забезпечити свій стіл від посягань Романовичів, Мстислав з дружиною, рушивши з Галича, “приде на Лысоую Гороу”. Після цього і аж до моменту втечі Мстислава літописець оминає його увагою, що, очевидно, пояснює певна пасивність галицького князя у цій військовій кампанії. Тому складається враження, що Мстислав не покинув Галицької землі й, обравши тактику своєрідного очікування, сподівався розгромити дружину зятя на галицько-волинському пограниччі. Беручи до уваги стали традицію військових конфліктів у цьому регіоні, можемо припускати, що вірогідним місцем зустрічі військ волинського та галицького князів мало б стати літописне “Рожне поле”⁸.

Тим часом Данило Романович, “...поѣхавшю в Лахы. и возведшю княза Лыстка” й за допомогою польського війська пішов назустріч галицькому князю. Намагаючись допомогти своєму союзнику, Олександр Всеволодович з Белза надіслав частину дружини на підмогу Мстиславу, але по дорозі “срѣтившимъ же имъ рать” Данила, яка, ймовірно, рухалася з Володимира, і “вогнаша и в град Белз. и за мало города не взаша”⁹. Позбавивши тестя військової допомоги белжан, Данило “наутреа поидоша противоу” нього, як наслідок “Мъстиславоу же не стерпѣвшю. и возвратиса в Галичь”¹⁰. Відступ без бою галицької дружини розв’язав руки Данилу, який, не заставши Мстислава на Лисій горі, “воевавшю с Лахы землю Галичькоюу. и около Любачева”¹¹. Як виглядає з літописного повідомлення, після спільного спустошення галицького пограниччя, покинутого Мстиславом, шляхи Лешка Білого та Романовичів розділилися. Краківський князь з військом, повертаючись до Малопольщі вздовж Розточчя, по дорозі займався грабунком, втім “и около Любачева”. Натомість, дружина Романовичів на шляху до Володимира “...плѣни всю землю. Бельзеськоюу. и Червеньскоую. даже и до вставших”¹². Те, що військо Лешка Білого опинилося поза військовими діями у вотчині Олександра Всеволодовича, підтверджує наступна літописна фраза “и бѣѣ зависть Лахомъ”¹³, породжена не так жалем поляків за втраченою здобиччю, як, радше, боязню посилення Романовичів коштом белзького князя.

⁶ Географічно-археологічно-етнографічний показчик // Літопис Руський / За Іпатським списком переклав Л. Махновець. – Київ, 1989. – С. 556.

⁷ Іпатъевская лѣтопись. – Стб. 745.

⁸ Там же. – Стб. 244; Лаврентъевская летопись // ПСРЛ. – Ленинград, 1926. – Т. 1,

вып. 1: Повесть временных лет. – Стб. 311.

⁹ Там же. – Стб. 745.

¹⁰ Там же. – Стб. 745–746.

¹¹ Там же. – Стб. 746.

¹² Там же.

¹³ Там же.

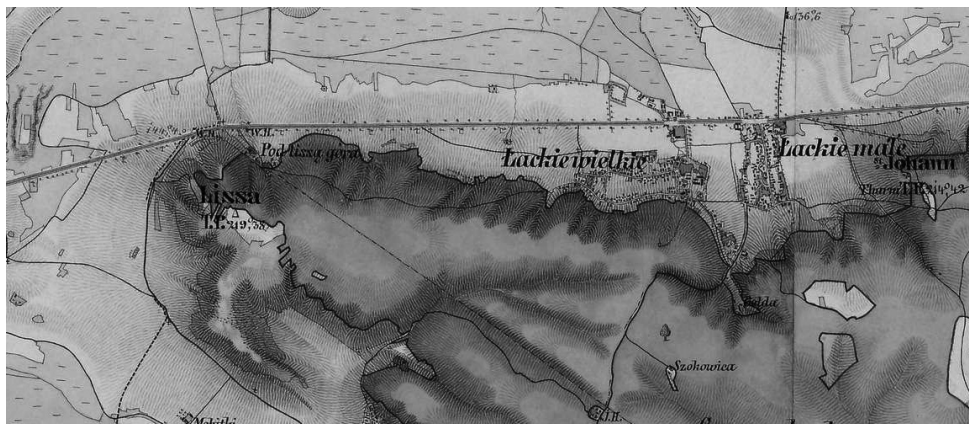

Рис. 1. Лиса гора на австрійській топографічній мапі (1806–1869)

Отож, поетапна реконструкція подій 1224/1225 р. спонукає зосередити пошуки Лисої гори південніше Белза й на схід від Любачева, тобто десть біля північної межі Галицького князівства. Прикметно, що на території, яка охоплювала цей відтинок галицько-волинського пограниччя, зафіксовано два ороніми з назвою “Лиса гора”: у Львові, де вона також відома як Княжа гора та Горай¹⁴, та на Гологорах, поблизу с. Червоне Золочівського р-ну Львівської обл. (рис. 1). Про Лису гору (“*montem Calvariae*”) у Львові йдеться у дарчій грамоті князя Лева Даниловича міській церкві святого Миколи від 8 жовтня 1292 р., проте, як переконливо довів Олег Купчинський, документ варто відносити до фальсифікатів¹⁵. Достовірна ж згадка про окреслений оронім походить лише з XV ст. Так, на сторінках хроніки Яна Длугоша зустрічаємо наступну фразу: “*Lyassza <Góra>, mons altus civitati Leopoliensium minens, in terra Russye, in qua arch magna tregia, que Alta consuevit appellari*”¹⁶. Латинізовані варіації назви “Лиса гора” (“*Mons Calvus*” або ж “*Кальварія*”) набули поширення лише у XVII ст.¹⁷, що в підсумку виключає ужиткування її сучасного найменування в історико-географічних реаліях XIII ст.

Натомість варіант отожднення літописного пункту з Лисою горою (412 м н. р. м), однією з вершин центральної частини Гологір, виглядає вірогіднішим. Гологірське горбогірне пасмо шириною близько 10 км тягнеться на 45 км від м. Бібрка Перемишлянського р-ну до с. Плугов Золочівського р-ну Львівської обл. Воно має асиметричну будову: один його схил, обернений до півночі, утворює досить

¹⁴ Крип'якевич І. П. Історичні проходи по Львову. – Львів, 1991. – С. 12.

¹⁵ Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV ст. Дослідження. Тексти. – Львів, 2004. – С. 533–559.

¹⁶ Щавелева Н. И. Древняя Русь в “Польской истории” Яна Длугоша (книги I–VI): Текст, перевод, комментарий. – Москва, 2004. – С. 76.

¹⁷ Крип'якевич І. П. Історичні проходи... – С. 12.

¹⁸ *Gołogóry // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich.* – Warszawa, 1881. – Т. 2. – S. 675–677; *Природа Львівської області / Ред. К. І. Геренчук.* – Львів, 1972. – С. 118–119.

¹⁹ Шишак В., Погоральський Я., Ляска В. *Городище X–XI ст. Рокитне II на Розточчі // Матеріали і дослідження з археології*

стрімкий уступ, який піднімається на 100 м і більше над прилеглими рівнинами Малого Полісся, тоді як південний схил плавний і поступово зливається з Перемишлянським горбогір'ям. Максимальні висоти Гологір зосереджені в західній (г. Камула (471 м н. р. м.), г. Замчисько (452 м н. р. м.), г. Нахорди (401 м н. р. м.) та центральній (г. Вапнярка (460 м н. р. м.), г. Лиса гора (412 м н. р. м.) частинах. Характерною рисою орографії Гологір є наявність численних “заток” – своєрідних вклинь рівнинних місцевостей Малого Полісся, окреслених верхів'ями Коцурівського, Ганачівського, Погорілецького, Гологірського та Золочівського потоків. Ці “затоки” переходять у зниження – сідловини Гологір висотою 300–320 м, які поділяють пасмо на декілька масивів з висотами понад 400 м (Романівський, Станимирський, Лагодівський, Словітський та Вороняцький)¹⁸.

З огляду на природну обороноздатність ландшафту, Гологори, поряд з Розточчям та Вороняками, вже у IX–X ст. відігравали винятково важливу стратегічну роль. Зокрема, тут проходила границя між племенами бужан та карпатських хорватів, яку маркувала низка хорватських городищ у Рокитному¹⁹, Підгородищі²⁰, Ганачівці²¹, Уневі²², Гологірках²³, Пліснеську²⁴ та Пеняках²⁵. Прикметно, що ця межа в загальних рисах збігається з кордоном між Волинською та Галицькою землями за княжих часів²⁶. Саме на пограничний статус Голих Гір вказує повідомлення, вміщене у Лаврентіївському зводі під 1144 р. Йдеться про один з епізодів боротьби, коли київський князь Всеволод Ольгович пішов походом на Володимирка Володоревича, намагаючись розгромити його у генеральній битві поблизу галицько-волинської межі. Однак, як вказує літописець, супротивники “...не могошабитиса. занебашеть [межи има] рѣка Сереть. Идоша вбои подлѣ рѣку. за неделю къ Звенигороду. и на Рожни поли не могошаса бити. Зане Володимеръ стоа на Гольхъ гора^с (sic! – В. Л.)”²⁷.

Окрім того, у Галицько-Волинському літописі під 1232 р. (за уточненою хронологією М. Грушевського²⁸, підтриманою більшістю сучасних дослідників²⁹)

Прикарпаття і Волині. – Львів, 2012. – Вип. 16. – С. 307–330.

²⁰ Филипчук М. Рятівні археологічні розкопки на городищі с. Підгородище Перемишлянського р-ну Львівської обл. // Вісник Інституту археології / ЛНУ імені І. Франка. – Львів, 2007. – Вип. 2. – С. 113–120.

²¹ Корчинський О. М. Городища IX–XIV ст. в басейні Верхнього Подністров'я. Дис... канд. іст. наук. – Львів, 1996. – С. 160–161.

²² Берест Р. Дослідження оборонних укріплень Унівського городища // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Львів, 2007. – Вип. 11. – С. 281–286.

²³ Филипчук М. Роботи Гологірської госпдогвірної експедиції // Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині. – Львів, 1991. – С. 94–95.

²⁴ Його ж. Структура Пліснеського археологічного комплексу в слов'янський та давньоруський час // Вісник Інституту археології / ЛНУ імені І. Франка. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 5–7.

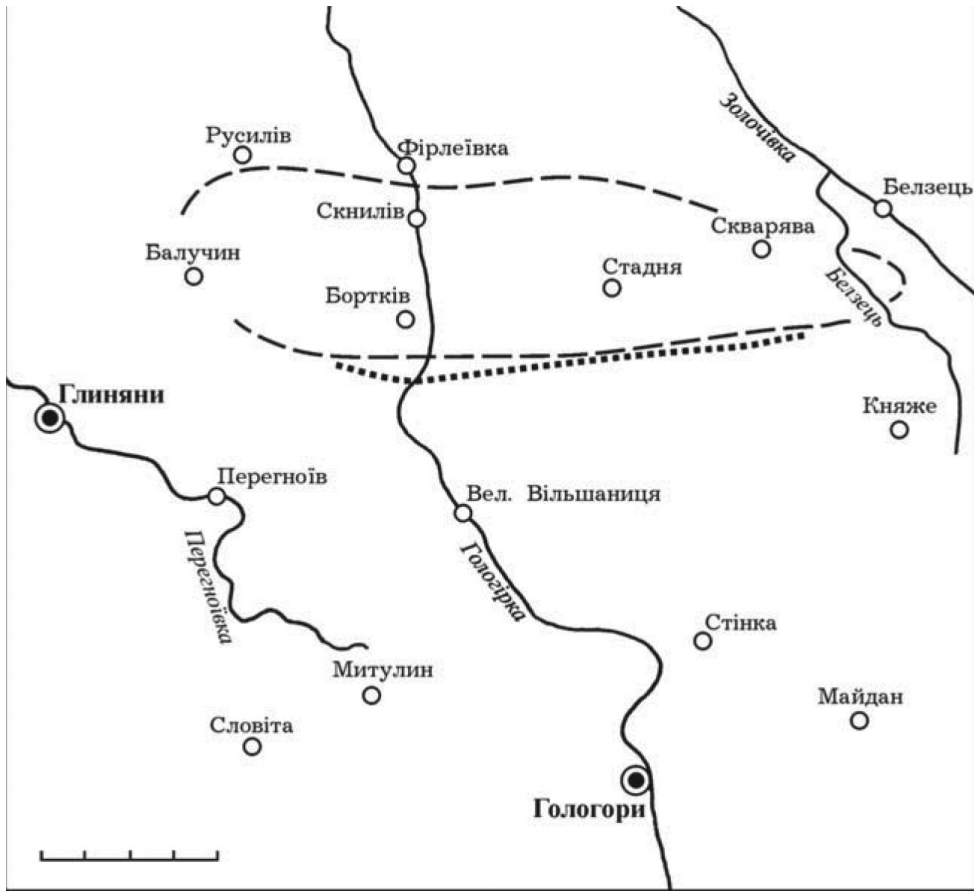
²⁵ Онищук Я. Нові матеріали до вивчення давньоукраїнських пам'яток Вороняцького горбогір'я // Галицько-Волинська держава (матеріали і дослідження). – Львів, 1999. – С. 25.

²⁶ Ляска В. М. Територіальний та адміністративний розвиток Верхнього Побужжя у IX–XIV ст. Дис... канд. іст. наук. – Львів, 2015. – С. 60–61, 118.

²⁷ Лаврентьевская летопись. – Стб. 311.

²⁸ Грушевський М. Хронологія подій Галицько-Волинської літописи // Його ж. Історія України-Руси. – Львів, 1905. – Т. 3. – С. 49–50.

²⁹ Літопис Руський... – С. 388; Майоров А. В. Галицко-Волинская Русь. Очер-

- Загальна територія поширення мікротопонімів з основою *Рожн-, Рожн-* за станом на кінець XVIII—XX ст.
- ⋯ Умовна південна межа території поширення *Рожного поля* і границі між князівствами.

Рис. 2. Перебіг галицько-волинського кордону на відтинку "Рожного поля"
(за: Купчинський, 2006–2007)

ки социально-политических отношений в домонгольский период. Князь, бояре и городская община / Под ред. И. Я. Фроянова. – Санкт-Петербургу, 2001. – С. 526; Головки О. Б. Корона Данила Галицького. Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. – Київ, 2006. – С. 302; Войтович Л. В.

Король Данило Романович: політик і полководець // Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі. – Львів, 2008. – С. 60; Волощук М. М. Галицька ідентичність в XII–XIII вв.: земельний, династический и етніческий аспекти // *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana*. – Санкт-Петербургу, 2010. – Вып. 1(7). – С. 171, 173 (та ін.)/

вміщено згадку, що після взяття Ярослава угорським королем Андрієм II “...Климата же. с Голыхъ горъ оубъжа (sic! – В. Л.). ѿ княза Данила. ко королеви. и по немъ вси боаре Галичкѣи предашася”³⁰. Інтерпретації зводилися до ототожнення “Голыхъ угоръ” з урочищем³¹ чи пограничним городищем³², часто пов’язуючи останнє з володіннями боярина Климяти³³, хоча контекст обох літописних згадок схиляє до думки, що тут однозначно йдеться не про конкретний населений пункт чи місцевість, а оронім “Гологори”³⁴.

Окрім сказаного, на користь “гологірської” локалізації Лисої гори вказує її близькість до “Рожного поля”, яке простягалось від лівих допливів річки Белзець до лівих допливів річки Гологірки. Такі територіальні контури визначив О. Купчинський на основі численних мікротопонімів поблизу Борткова (“Rožna”, “na Rožni”, “Niwa pole Rožna zwane i przy nim podniwki”, “Na Rožnej”, “Rožna”, “Podrožna”), Скнилова, Фірлеївки (тепер – Андріївка), Скваряви (“Rożowola”, “Rożwoli”), зафіксованих у Йосифінській (1787) та Францисканській (1820–1821) метриках³⁵. Документальним підтвердженням такого просторового окреслення цього літописного пункту слугує згадка про “Bartkowo cum Roszna in district Buscensi”, які у 1374 р. виступають серед надань Яська Кміти³⁶. Цю тезу підкріплюють і археологічні джерела, які засвідчують спорудження у княжу добу на цих теренах кількох городищ, розташованих на незначних підвищеннях серед допливів Золочівки (Княже), Полтви (Глиняни) та Гологірки (Скнилів)³⁷. Так от, *Лиса гора на Гологорах фактично височіє над “Рожним полем”, а віддаль від неї до Борткова не перевищує 7 км по прямій лінії!*

Зрештою, з осідку Мстислава Мстиславича до Голих гір та Лисої гори було нескладно дістатися. Передусім, йдеться про давній шлях з Галича до

³⁰ Ипатьевская летопись. – Стб. 765.

³¹ Барсов Н. П. Очерки русской исторической географии. География первоначальной летописи. – Варшава, 1873. – С. 100; Грушевський М. Історія України-Руси. – Львів, 1905. – Т. 2. – С. 617.

³² Гошовський Б. Княжі Голі Гори і Рожне Поле // Літопис Червоної Калини. – Львів, 1939. – Ч. 3. – С. 14; Котляр Н. Ф. Формирование территории и образование городов Галицко-Волынской Руси IX–XIII вв. – Киев, 1985. – С. 95–96; Майоров А. В. Галицко-Волынская Русь... – С. 520; Войтович Л. В. Границы Галицко-Волынского государства // Русин. Международний исторический журнал. – Кишинев, 2011. – № 3(25). – С. 14.

³³ Пашуто В. Т. Очерки... – С. 194; Раппопорт П. А., Малевская М. В. Обследование городищ Прикарпатья и Закарпатья на территории Советского Союза // Acta archaeologica Carpathica. – Kraków, 1963. – Т. 5, nr 1–2. – С. 66; Крип’якевич І. П. Галицько-Волинське князівство. – Київ,

1984. – С. 16, 34, 50; Петрик А. Боярські двори та економічне становище бояр Галицько-Волинської держави // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогоби́ч, 2008. – Вип. 11–12. – С. 66.

³⁴ Ляска В. Голі Гори та Печера Домажирова: причинки до історичної географії Галицько-Волинського пограниччя у першій половині XIII ст. // Colloquia Russica. – Kraków, 2014. – Series 1 (друкується)

³⁵ Купчинський О. Літописні географічні назви “Микулин” і “Рожне поле” та їх історична територія у XI–XIII століттях // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2006–2007. – Вип. 15. Confraternitas. Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаевича. – С. 86–87.

³⁶ Janeczek A. Podgoraj – zaginiony gród pogranicza polsko-ruskiego // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. – Warszawa, 1985. – Nr 1–2. – С. 18.

³⁷ Гупало В. Звенигород і Звенигородська земля у XI–XIII століттях (соціоісторична реконструкція). – Львів, 2014. – С. 445.

Рис. 3. Локалізація Лисої гори та "Рожного поля" на мапі Міга (1779–1783 рр.)

Звенигорода і далі на Волинь долинами літописних річок Боберки, Щирки та Зубри³⁸. Ймовірно, дружина галицького князя у 1224/1225 р. рухалася на північ вздовж Боберки аж до її витоків, а далі – попри Гологори в районі сідловини пасма поблизу Мостища й до Лисої гори. Стратегічне значення цього місця підкреслює той факт, що на південно-західній околиці Мостища на мисоподібному виступі в ур. Бучкова гора (інша назва – Монастир) знаходиться городище площею до 0,25 га. Його оборонні лінії у вигляді валу та рову простежуються лише з північного та південного боків. Земляний насип, ширина підніжжя якого сягає 2,5 м, зберігся на висоту 1,7 м, а віддаль між берегами рову сягає 2,5 м. Віднайдений археологічний матеріал (керамічний посуд, кахлі, фрагменти підсвічників тощо) визначають час функціонування цього оборонного пункту на XII–XIII ст.³⁹

Із стратегічного огляду "стояння" Мстислава Удатного на Лисій горі було доволі вигідне. Цьому сприяла безпосередня близькість до "Рожного поля", а також надійний тил з півдня, який забезпечувала військова залога у городищах

³⁸ Шараневич І. Указатель до картины краєвь предъ и за Карпатами начертанный зъна старинну народную комуникацію // Изслѣдование на поли отечественной гео-

графіи и исторіи. – Львов, 1869. – С. 74, 88–89.

³⁹ Берест Р. Давньоруські пам'ятки околиць літописного Звенигорода // Галицько-Волинська держава... – С. 5.

Мостище, Підгородище⁴⁰, Унів⁴¹ та Гологори. Чи не єдиний шлях з південного боку до Лисої гори, а далі – до “Рожного поля” пролягав “затокою” між узгір’ями Гологірського пасма, звідки беруть початок Гологірка і Золота Липа. Сполучення цією долиною контролювало укріплення у Гологорах, локалізоване на мисоподібному виступі пасма на висоті 373 м н. р. м та 55 м над рівнем долини. Його оборонна лінія, що збереглася у вигляді валу з бастіонами на кутах та рову, оточує прямокутний майданчик розмірами 430×340 м. З напільної (західної і південної) сторони, окрім валу висотою до 9 м, добре зберігся рів, віддаль між берегами якого сягає 10–15 м, а глибина коливається в межах 6–8 м. У північній частині оборонна лінія проходить краєм схилу, а від сходу обмежена руслом Золотої Липи (рис. 4)⁴². На кутах та при в’їздах вал викінчується бастіонами, радіус основи яких сягає 5 м. Культурний шар городища визначено в межах 0,2–0,6 м, а серед виявлених пам’яток варто виокремити фрагменти керамічного посуду, зокрема амфор, та кручений браслет синього кольору, які датуються XII–XIII ст.⁴³.

У 1988 р. Гологірська експедиція Інституту суспільних наук АН УРСР на чолі з Михайлом Филипчуком здійснила поперечний перетин валу із західної сторони. На основі керамічного матеріалу і стратиграфічних спостережень можна констатувати, що у насипі оборонної лінії простежується три фази функціонування: XIII–XIV ст., XIV–XV ст. та XV–XVII ст.⁴⁴, тобто Гологірське городище функціонувало й після занепаду Галицько-Волинської держави⁴⁵. Першу фазу існування цих укріплень варто пов’язувати з гіпотетичною садибою Климяти (боярина, незнаного як і до, так і після 1232 р.), який, цілком можливо, мав якісь володіння на теренах Гологірського пасма. Друга фаза, ймовірно, стоується Миколи з Гологір, якому Владислав II Ягайло 3 листопада 1389 р. надав села Чемеринці та Янчин (?) за умови несення військової служби⁴⁶. На початку

⁴⁰ Гупало В. Звенигород... – С. 423–425.

⁴¹ Берест Р. Дослідження оборонних укріплень... – С. 281–286.

⁴² Филипчук М. Роботи Гологірської госпдогвірної експедиції... – С. 93.

⁴³ Раппопорт П. А., Малевская М. В. Обследование городищ... – С. 66; Корчинський О. М. Городища IX–XIV ст... – С. 167–168.

⁴⁴ Филипчук М. Роботи Гологірської госпдогвірної експедиції... – С. 93–94.

⁴⁵ Все ж, у пізньому Середньовіччі Гологірське городище поступово занепадає та втрачає мілітарне й адміністративне значення, яке перебрав кам’яний замок, оборонні споруди якого практично повністю знищені в радянський період; Мацюк О. М. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки. – Львів, 2005. – С. 28. Перша писемна згадка про замок у Гологорах походить з 5 липня 1468 р. й пов’язана з його власницею Єлизаветою, донькою Миколи з Гологір. У 1471 р. власницею Гологір

виступає Катерина, сестра Єлизавети, а тутешня замкова вежа слугувала місцем ув’язнення для Мелеха з Підкаменя, підданого шляхтича Петра Цебровського; Пишик В. Укріплені міста, замки, оборонні двори та інкастельовані сакральні споруди Львівщини XIII–XVIII ст. (Каталог-інформатор). – Львів, 2008. – С. 86. Той факт, що Гологори в XV ст., як і за раніших часів, займали вигідне стратегічне розташування на шляхах, підтверджує згадка Густинського літопису, згідно з якою у 1474 р. “...въ самую жатву приїдоша Татаре на Подолію, одеже около Каменца, Галича, Дунайца, Глинянь, Збаража, Голых горь, вышир и вьдолъжь мало не на сто миль огнем и мечем поплѣниша, а христиан о сто тысячей вь плѣн отведоша”: Густинская летопись // ПСРЛ. – Санкт-Петербург, 2003. – Т. 40. – С. 138.

⁴⁶ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie wskutek

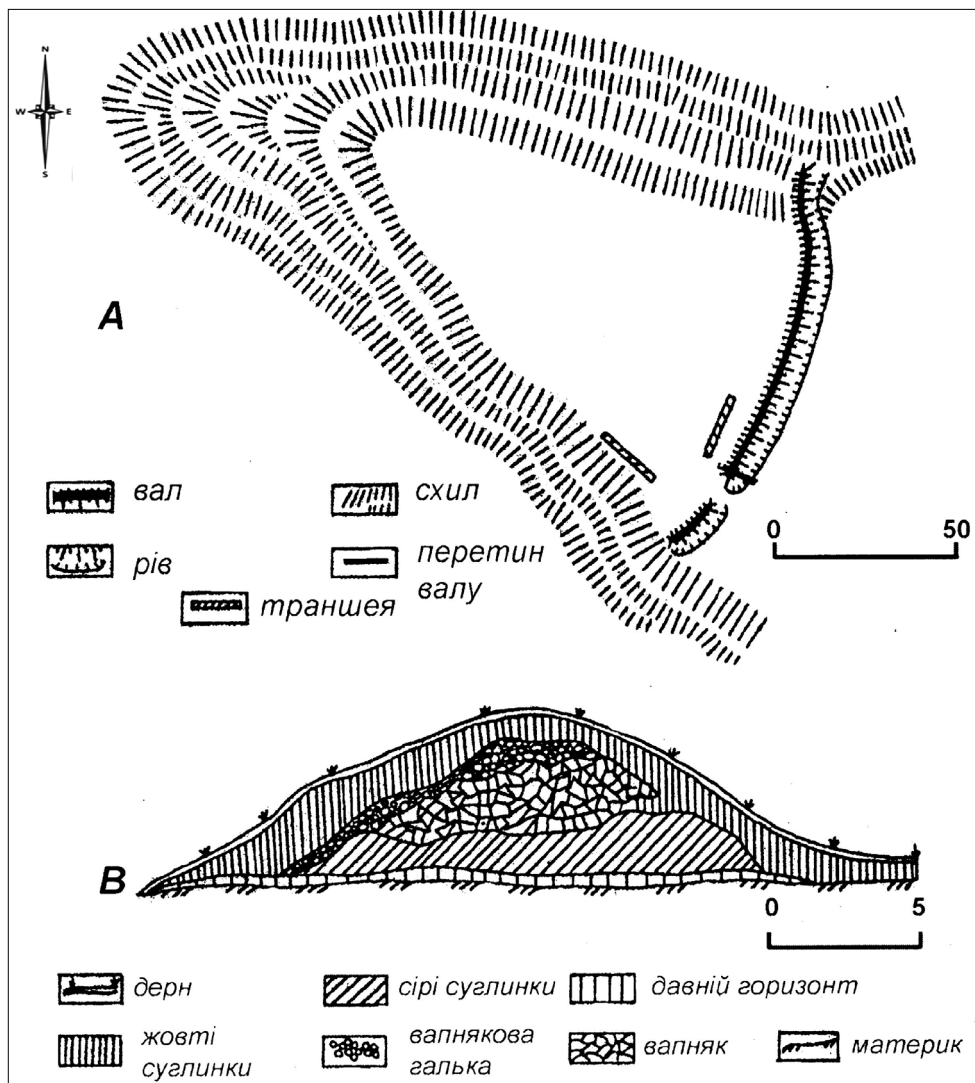

Рис. 4. Городище в Гологорах: А – схематичний план укріплень, В – стратиграфічний перетин валу (за: Корчинський, 1996)

третьої фази функціонування пам'ятки у районі північно-західного бастиону городища споруджено додатковий вал. Серцевину його насипу уклала кам'яна кладка лінзоподібної в плані форми, споруджена на культурному шарі XV ст.⁴⁷. Тим же часом датується глибока канава довжиною близько 400 м при перепаді висоти 27 м, яка розрізає вододільний хребет північніше городища. Вона трапецієподібна в плані, у горішній її частині ширина сягає 20 м, а у долішній – 10 м.

fundacji śp. Alexandra hr. Stadnickiego.
Wyd. Staraniem Galicyjskiego Wydziału Kra-

jowego. – Lwów, 1884. – Т. 10. – № XV. – С. 2.

⁴⁷ Филипчук М. Роботи Гологірської госпдогвірної експедиції... – С. 94.

Відносно поверхні схилу канава заглиблена на 5–7 м. М. Филипчук, акцентуючи на її рукотворному походженні, припустив, що ця гідропорука у XV–XVII ст. слугувала каналом, який з'єднував Золоту Липу та Гологірку – річки, що належали до Чорноморського та Балтійського басейнів відповідно⁴⁸.

Отож, “стояння” Мстислава Мстиславича у 1224/1225 р. на Лисій горі саме в межах Гологірського горбогірного пасма підтверджують територіальне тло конфлікту Мстислава Удатного з Романовичами, топоніміка, географічні відомості та, опосередковано, – археологічні матеріали. Окрім того, приклад Лисої гори виразно ілюструє недоліки механічного перенесення сучасного топонімічного ландшафту на історично-географічну реальність першої половини XIII ст. У цьому руслі винятково важливою є переорієнтація з вибіркового залучення джерел до синергетичного підходу, де історія, археологія, географія та інші дисципліни мають діяти пліч-о-пліч. Розуміємо, що подолання міждисциплінарних бар'єрів – складний і, подекуди, суперечливий процес, але завдяки такому підходові відкриваються розлогі перспективи дослідження як окремих літописних пунктів, так і складних територіальних систем княжої доби.

Громадське об'єднання “Українська Галицька Асамблея”

⁴⁸ Филипчук М. Роботи Гологірської госпдоговірної експедиції... – С. 94.